

KEVANIK

Eoi

Ah95

TARTUS

№ 4

OKTOOBER 1925

Kaanepilt: Fiduse „Valguse palve“.

Päike!	Kire-kerefille ema!
Kulla-kupu õeke, kuule,	Sirutet mu käed kui kibud,
Vaat', ma palun kummargille:	Silmavetes puhtaks pest,
Pista jälle naer mu suule	Kirja neisse omad tähed,
Nagu läve alla lille,	Võta minult muremähe —
Nagu kingid õie puule,	Poole sulle punasema
Kuusel' roosad käbinibud.	Annan oma südamest.

Marie Under.

Luuletusest „Hommikupalve“. Ilmund
„Loomingus“ nr. 3, 1923.

Sisu.

1. Rahvalaul.
2. Friedebert Tuglas, llo.
3. August Anni, Milles seisab ilutunde eluline väärtus?
4. Björnstjerne Björnson, Rõõmus poiss. (Järg.)
5. Marie Tork, Ilu argielus.
6. Are, Ludvig van Beethoven.
7. Kunst, esteetika ja karskus, kahe pildiga.
8. Eeva Pälluri, Noored ja suured.
9. Hans Männik, Loojuse ilu.
10. V. M., Toila.
11. Konrad Mägi †, pildiga.
12. Kirjandus.
13. Võõrsõnade seletus.
14. Kirjavastused.

Tsitaadid Aino Kallas'ilt, A. Läte'lt (pildiga), Anna Haava'lt (pildiga),
Bernhard Linde'lt.

4 pildilehte.

EDI

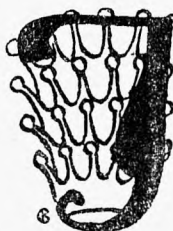
AHRS

Noorsoo enesekasvatuse ja elureformi ajakiri.

№ 4.

II aastakäik.

1925.

Kõugeme, kui me võime,
käärage me kui me käime,
noored noorella e'alla,
parajaille põlvedella!
Ma ise ilu tegija,
alles rõõmu algajagi:
ilu kannan kaasassani,
rõõmu rästi nurgassani,
nalja rästi narmassani.

Koju jäivad meeled kurvad,
ahju ette naised nurjad,
tuimad tüftered tubaje.
Ilu tõin enese kaasa,
Nalja noorukese kaasa.

Eesti rahvalaul.

ILO.

1

Kord on olnud Eesti rahva ainelises ja vaimlises elus pöördeline murrang, mille taba meie pilk enam ei ulatu. Näeme orjaagset eestlast tegutsevat ja toimivat kui oleks see tänapäeval. Näeme ta näojooni ja riideid, mõistame ta keelt ning mõtteviisi. Selle vastu peatub meie ettekujutus Lembitu-aegse eestlase ees abituna. Ajalugu ei anna talle toetusaineid ja isegi meie rahvaluule ei ulatu sinnamaale. Sest vabaduse langemisega on langend ka läbitungimatu vahevaip meie ja iseseisvus-aegse eestlase vahele.

Algus uus aeg. See on mungarüüdne ja orjakuubne, taudide ja hallide hirmutatud, peninukisõdade söödud ning Neitsi Maarja haletsetud. See on must mõisarehe nõest ja kehalse ning vaimlise dekadentsi varjudest, kust võrsub Järvamaa usulik mõtiskelu ja Setumaa neitsiku kurbus. Sel süngel ajal on kristalliseerund ka praeguse eestlase tõuhing, ta rahvusiseloome, ta vaimline profiil.

Kuid pikal orjaajal on Eesti rahvas loond ka oma luule võrdkuju Ilo. Neil hämarail aastasajal on ähmaselt esile koorund uus kultuurilaad — Ilo kultuur. Neis pimedais oludes on piirjooni võtnud õrn ja habras kunstiõpp — Ilo esteetika. See on uue ilu kultuse võidukäik ühe teise asemel, mida me ei tunne ega vist iial tunda ei saa.

Meie rahvaluule on lüüriline ja müüdivaene, isikuta ning isiku nimeta. Mõte, tundmus ja karakter pole tas veel isikuks saand, ta ei esita omi vaateid veel tüüpides. Vaevalt märgatavalt hakkab ka Ilo-idee, Ilo-mõiste isiku piirjoont võtma. Ja nõnda pajatab rahvalaul:

Ilo sõitis jõge pidi,
Laulu laia välja pidi,
Hobu hoietud eessa,
Regi tammine tagana,
Naine roogune reessa,
Sõnad sõelaga sülessa,
Laulud lõngaga kaelassa.

See on müüt Eesti muusist, laulu ja tantsu jumalast, meie Polyhymniast, kerget ning liikuvast kui luigeline nägemus.

Ta nimme on suletud esteetiline ja hingeeluline moment: ilu ja rõõm. Ta olemus on küllastatud dionüüoslikku ilurõõmuga, kui tast rahvalaulik pajatab:

Tuli Ilo neiu hulka,
Kaldus neiu kamandusse,
Tuli tema ihatessa,
Kaldus tema kareldessa.

Rahvuslikust ärkusest päale on meie luulejumalaks olnud külm ja apolioline Vanemuine, germaaniline vaimult ning valeklassiline piirjoonilt. On eitatud seniajani meie tõelist luulemuusi, dionüüoslikku Ilot, mis ainuüksi on meie mineviku esteetilisist nägemusist võrsund. Kogu senine Eesti kirjanduslugu on olnud üksainus võitlus Vanemuise õpetliku ja raske ning Ilo mängleva ja kergejalgsse vaimu vahel. Ning võit on jäänd seni Vanemuisele!

Oli vaene Eesti orjaõug, materialistlik ja toores ta keskaegne hing, kuid ta lõi Ilo kultuse, tegelikult otstarbetu, kasutu ja kerge kunsti-ideeali. Ta lõi esteetilise võrdkuju, millist pole mõnelgi suurel kultuurrahval. Ilo mõiste oma sügavuses on aga alles tuleviku sõnastada, teisel hingeelulisil ja esteetilisil eeldusil, kui võisid seda kujutella leelotavad kiigeneitsid Eesti mineviku jaaniõil.

2

Eesti rahvas elab praegu läbi murrangut, mis pole väiksem järeldusilt, kui oli seda iseseisvuse kaotuse aegne pööre. Nagu siis, nii sünnib nüüdki uus rahvas uue hingeelu, uue rahvusiseloomega.

See on jõutundmus, mis pakatab rahvuse lihastes! See on valitsemishumal, mis kihab ta pääs! See on isanda uhkus, mis ärkab ta pilgus! On muutund orjarahvas üleöö kuningas-rahvaks! Tunnustagem seda, nii vähe kui muidu vahest tunnemeegi vaimustust kõige kohta, mis sünnib meie ümber.

Ei juhtu igal aastasajal rahvaga seda, mis sünnib praegu Eesti rahvaga. See on hingeeluline ime, mis ulatub läbi kõigi rahvaliigete. Kuid nagu me ei või kujutella muistse iseseisvuse-aegset eestlast, nii pole meil aimu ka sest Eesti rahvast, kes

D. G. Rossetti.

Dante Alighieri.

sünnib praegu iseseisvuse võitluse veriududes. Veel vähem sest esteetilisest ilmast, milles see tuleviku rahvas kord oma kaju leiab.

Juba Eesti orjaaja Ilos aimame vabadusvaimu heljumist. Nii palju kui teame orjaajalgi olnud kirmeseid ja jaanipidusid, sedavõrd võime mõista ka kergejalgsel ning elurõõmsa Ilo sünni. See pole igatahes orja psüühika, mis tast kõneleb:

Neiul ilu eessa jooksis,
Nalja tagana naeratas,
Ise keeras keskeessa,
Ise valas ta vahella.

Üksi vaba rahvas ja enese isand võib kulutada aega sarnasele kasutule asjale, kui on seda Eesti rahvaluule Ilo-kultus. Ja me näemegi, et meie rahvaluule traagika just selles seisib, et ta polnud vaba rahva loodud. Teda võisid harrastada karjalapsed ja kiigeneitsid, mitte aga mehised mehed, kelle energia kulutati mujale. Eesti rahvaluule elas rahvuse jõu ülejäägist, mida mõisaherra ei võind tarvitada.

Kuid vaba rahva energiakulutus sünnib mõistlikumalt, kui orjaperemees oskas ot-

llu ja Elu on niisama ligidal ja ükssteisest lahutamata, kui nad seda kõlalisel on Eesfi keeles.

31. 8. 25.

Aino Kallas.

AUGUST ANNI.

MILLES SEISAB ILUTUNDE ELULINE VÄÄRTUS?

õistes „ilusa“ all seda, mis meile (niihästi looduses kui kunstiteostes) meeldib iseenesest, mitte mingi „kasu“ pärast, pean ilutunnet üheks kõrgeimaks omaduseks, milleni inimhinge areng üldse jõudnud.

Mis võiks anda puhtamat ja ülevamat rõõmu, elurõõmu, kui võime, tunda ja näha kaunist ja veetlevat nii paljudes elunähetes, loodusvaatlustes ja lõpmata rohkeis luulendustes, maalides, muusikas jne.? Ja mis võiks rikastada me elu, intensiivistada me elutunnet sel määral kui võime, vastu võtta nii mitmekesiseid elu-

sustada. Vaba rahvas kulutab luuleks oma kõige valituma, ülevama ja uhkema jõu. Vaba rahva esteetiline eneseavalduse kiring on tihe ning mehine. See on vaba rahvas, kes kunstis jumalaid loob!

Ja vabalt Eesti rahvalt loodame ka, et ta rahvalaulu Ilo-vinjeti arendab valdavaks Ilo-freskoks, mis ulatub täitma kogu ta elu taevaranda. Sest kunst on täiel jõul elava rahva ideaalne eneseavaldus. See on oluline osa rahvast enesest, ta teo ja unistuse peegel, ta kultuuri kõrgeim avaldus. Ja sarnaseks täisealise rahva mõtte ning tundmuse peegliks peab saama ka Eesti kunst.

Et see sünniks, seks on tarvis, et kunsti väärtuse ja tarvilikkuse tunne tungiks läbi mitte üksi neist, kes sellega otsekohelelt tegutsevad, vaid kogu rahvast, nagu oli see Muinas-Hellases ja renessaansi-aegses Itaalias. Et see sünniks, seks on tarvis rahva ja kunsti vaheliste suhete põhjalikku ümberhindamist ja oma kohustuste tõstmist seni aimamata kõrguseni — nii kunsti loojate kui kunsti tarvitajate poolt.

1919.

musi? Seda enam, et ilutunde arenguga kaasas käib tavalisti ka muu maailmataju peenenemine, teiste esteetiliste tunnete (teatavasti on ilutunne ainult üks neist), kui ka eetiliste ja panteistlik-religioossete tunnete areng, võimaldades meile lõpmata tugevat ja rõõmurikast kaasaelamist kogu maailmaga.

Tõsi küll, tundeherkus ilu vastu toob kaasa muidugi ka herkuse tema vastaspoole, inetuuse, tajumiseks. Ja kuna viimast olevat maailmas palju enam, siis väidavad mõned n. n. estetid, et me tundeherkuse suurenemine tähendavat palju enam meie kannatuse kui rõõmu rohkene- mist — s. o. kui mitte seejuures põgeneda reaalelust ära unistuste maailma. Kuid see väide on õige siiski ainult nende kohta, kelle elujõud liig nõrk ja elutunne liig passiivne, „maailmakannatav“, mitte küllalt

„m a a i l m a m u u t e v“. Viimaselle ter-
vislikule ja jõurikkale elutundele igatahes
näib maailm palju enam kaunis kui inetu,
kuna ta ei otsigi ilu ainult „lillelises“ har-
moonilises, „ideaalses“, vaid tunneb seda ka
lahkkõlalises, otsimises, võitluses, jah, isegi
piinarikkas ja surmatrotsivas võitluses.

Nii siis olgu meiegi kultuurideaaliks
siin mitte üks ilutunnet peenen-
dada, vaid seda ka tervend-
dada, laiendada, eluga ja elu-
tahtega ligemalt kokkukõlas-
tada — ainult nii on tal see määratu
eluline tähendus, millest eespool kõneldi.

Kuid kahtlemata on ilutundel ka veel
suur kaudne eluväärtus, ja nimelt eetilisel
alal. Hästiarenend ilutunne hoiab teata-
vasti meid eemal ju ka paljust kõlblis-
selt halvast, vähemalt n. ö. inetuist
pahedest: väiklusest, toorusest jne. Nii
siis võime olla (ja suuremalt osalt vahest
olemegi?) kõlblised lihtsalt ilutundelistel
põhjustel, ilma välissurve ja ilma karmi
kohustustundetagi! On koguni arvatud,
et üldse vaja inimene kasvatada ainult
ilutundeliseks ja ta saab ühtlasi sellega
juba ka hääks. Kuid teiselt poolt on n. n.
dekadentide ja estetistide „amoralism“,
mis ilusana kujutab ka vahel üsna eba-
kõlblist ja rikututki (vt. Oskar Wilde'i

„ilus roim“), tegelikult näidand, et säärane
eetilise ja esteetilise, ilusa ja hää ükstei-
sega sarnastamine siiski raske on. Seega
ei saa küll ka estetismi teha mingiks uueks
eetikaks (umb.: „ainult ilutunne on hää
ja halva üle otsustaja“). Vähemalt sot-
siaal-eetilised nõuded, kohustused teiste in-
meste vastu peavad jääma kohustusteks,
kategorilisteks, ja mitte ainult meie ilu-
tundele meeldivusest või mittemeeldivusest
rippuvaiks. Aga igatahes peak-
sime oma ilutunnet vähemalt
püüdma kasvatada ses sihis,
et ikka enam just vajalist ja
hääd hakkaksime ka tunda
ilusana, iseendast-meeldi-
vana. Sest lõpuks on ju ilus (= meeldiv)
siiski see, mis me soovile, me tahtmisele
vastab; me üldine tahtesun igatahes võib
siis arendada ja juhtida ka me ilutunnet.
Seda tehes aga muutuks elu niihästi kõr-
gemaks ja paremaks kui ka ühtlasi
ikka enam hääd-otsekohe-tasuvaks, ikka
enam rõõmsaks — ühe sõnaga: ikka enam
ilusaks!

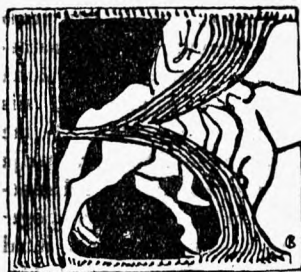
Ja selles sihis peaks ilutunde arenda-
misele pandama meil palju, palju enam
rõhku, nii enesekasvatuses kui ka noor-
sookasvatuses (kool) — ja inimsookasva-
tuses (kirjandus, kunstid, filosoofia)!

Ilutunde eluline väärtus — eks seisa see kõigepäält selles, et
ilutunne meile võimaldab rea kaasakiskuvaid, väimustavaid sil-
mapilke, kui nautides andume millegi kauni vaatlemisele või kuu-
lamisele, — olgu see loodus tema paljuilmelisis avaldusis ehk
kõige miimesugusemad kunstifooted, — kauniduse nautimisest
kogume uut elujõudu ja energiat, mis meid üle viib kõigist ras-
kusis igapäevse elu heifluses.

Bernhard Linde.

BJÖRNSTJERNE BJÖRNSSON.

RÕÖMUS POISS.

oolivend Ants
tuli ja istus
Nilsi kõr-
vale. „Miks
sina's ei
tantsi,
Nils?“ —
küsis ta.
„Ah ei“
— vastas
Nils, „ma

lüüa!“ — „Või ei näe niimoodi välja?“
ei mõistnud teine, kuid enne kui ta
suutis tuua vastuväiteid, kuulis ta Nilsi
küsimat: „Kes see on, see mees sinises
kalevkuues, kes üha tantsib Margitiga?“
— „See on ju Jon Hatlen. Äsja tuli ta
põllutöökoolest ja jääb nüüd isatallu pere-
meheks.“

Samal hetkel istusid ka Margit Jon
Hatleniga pingile.

„Mis poiss see on, see valgetukaline,
kes pillimehe kõrval istub ning mind ei

ei näe niimoodi välja, et võiksin kepsu

lase silmist?" — küsis Jon Hatlen. Sää! naeris Margit vastuseks ja ütles: „See on vabadikupoeg Pladsenist.“

Nils oli ikka teadnud, et ta on vabadiku poeg, aga kunagi polnud ta tunnud, et see võiks olla häbistav. Kuid nüüd häkki tundis ta enese nii tillukese, nii tühise kõigi nende inimeste seas. Et end millelegi toetada, katsus ta meelestada kõik selle, mis iganes ta teind oli rõõmsaks, uhkeks ja uljaks. Ta meelestas tulised saanisõidud ja üksikud häätahtlikud ütlused kirikõpetaja ja kooliõpetaja poolt. Ent kui ta meelestas isa ja ema, kes nüüd istusid kodu tagakambris ning arvasid pojal olevat põhjatu hääd, siis niiskused ta silmad. Ta ümber naerdi; viiul kriiskas otse ta kõrva juures; oli hetk, mil tas tõusis miski kuri ja sünk. Siis jälle kerkis ta kujutlusse kool, seltsimehed ja õpetaja, kuis ta silund poisi pääd, ning kirikõpetaja, kes viimse katsumise ajal kinkind talle raamatu ning kiitnud ta virkust, — Nils isa aga oli olnud säälsamas, oli kuulnud ja näind kõik, ning noogutand rahulolles pääd.

„Ole tubli, Nils“, arvas ta õpetaja häält kuulvat. „Sa armas Jumal, ega's see veel mehe julgust mata! Omalt põhiolemuselt on inimesed ju hääd, olgugi et see sageli paistab teisiti. Ja meist tuleb veel tubli mürakas meest, Nils-poeg, vähemalt sama palju, kui Jon Hatlen! Küll saame meiegi kalevist kuue ja läheme Margitiga tantsima pidulikult valgustatud toas, kus sada võõrast inimest koos; meie aga jutleme Margitiga ega pelga ühtigi! Pruutpaar ja papp, mina naeratan kirikukoorilt ja ema kodulävil! Suur talu kahekümne lehma ja kolme hobusega, Margit aga on armas ja hääd, nagu kunagi koolis. . .“

Tants oli otsas. Taas nägi Nils Margitit istumas pingil, Jon Hatleni pääd kummund ta hapra öla üle vaatama ta õhkuvasse, naervasse näkku. Taas löikas põletav valu poisi südamesse.

Häkki tõusis Margit püsti ja tuli otse Nils poole. Ta paendus alla: „Ära ometi istu nii ja vahi mulle otsa!“ sosistas ta. „Sa ei tohi! mõtle ometi! Võta omale üks ja tantsi ometi!“

Nils ei vastand. Ta ainult vaatas kõnelejale näkku ja ta vapra poisihkuse

kiuste tulid talle pisarad silmi. Margit juba tahtis minna, aimas aga nuttu poisi kurgus, seisatas, löi leekpunaseks, põõris kannu pääl ringi ning läks omale kohale; säält põõras ta uuesti tagasi ja istus mujale. Jon Hatlen läks kiiresti ta juure. —

Nils tõusis üles ja läks õue. Ta ei mõistnud isegi hästi, mis juhtund oli; ta ei tahtnudki sest mõelda; ta ei tahtnud tulevikku mõelda, sest polnud ju midagi enam, mida ta oleks tohtind igatseda.

„Aga mis ma õieti mõtlen?“ küsis ta eneselt poolvaljult, ning kui ta kuulis oma enese häält, järeldas ta: „Rääkida sa oskad veel aga kas oskad ka veel naerda?“ Ja ta katsus. Küll, ta oskas veel naerda ja siis ta naeriski. Häkki taipas ta, kui kentsakas see oli — istub poiss pimedas üks ja naerab üks. Ning ta naeris veel enam. Ants, koolisõber, kellega ta oli kõnelend vähe aega tagasi, tuli ja päris hämmastunult:

„Pagana pihta, mis sa naerad?“

Nils lakkas naermast, pani käe Antsu õlale, vaatas ümber ja ütles tasa:

„Nüüd ma ütlen sulle, Ants, mispärast ma ikka nii rõõmus olin. Seepärast, et mulle polnud keegi nii päris üsna armas. Sest pääle, kui keegi kellelegi väga armsaks tuleb, ei saa enam olla rõõmus.“ Ta pani pääd sõbra õlale ja purskas nutma.

„Nils!“ — tuli võõruksest sosisklus. „Nils!“

Poiss hammustas huult ja kuulatas. See pidi olema see, keda ta mõtles. „Jah“, — sosistas ta vastu, pühkis varrukaga üle näo ja astus varjust välja. Tume tüdrukukogu lippas üle õue. „Oled sina see?“ — küsiti uuesti. „Jah olen“, vastati.

„Kes on veel säääl?“

„Ainult Ants.“

Ants tahtis minna. „Oh ei, ei!“ palus Nils. Ta tuli nüüd suure õunapuu alla. See oli tõesti Margit. Ta ütles: „Sa olid korraga nagu tina tuhka, Nils.“

Nils ei teadnud, mis vastata. Siis kohmetus Margit ka ja kõik kolm püsisid hiirevaid. Ants tõmbus salahilju eemalle. Poissi-tüdrukut seisid vastamisi; aga kumbki ei vaatand teisele otsa, kumbki ei rääkind. Viimati ütles Margit argset:

IV.

„Terve õhtu ma kannan sinu jaoks midagi taskus. Aga ma ei saand anda ennem.“

Tal oli mõni õun ja suur tükk kooki käes. Ta pakkus neid: „Võta!“ Nils võttiski, tänas, andis käe. Margiti oma aga oli soe ja poiss poetas selle peost, nagu oleks ta peopesa põletand!

„Sa tantsid sel õhtul palju.“

„Seda küll, aga sina just mitte.“

„Ei, mina mitte.“ „Miks ei?“ —

„Ah!“

„Nils!“ — „Ja?“ — „Miks sa vahtisid nii?“ — „Ah“. . .

„Margit!“ — „Mis?“ „Miks sa ei tahtnud, et vahtisin?“ „Sää! oli ju palju rahvast.“

— „Sina aga tantsisid Jon Hatleniga.“

— „Ah ja.“ „Ta tantsib hästi.“ „Arvad sa?“ — „Kas sa ei arva?“ — „Ah ja.“

— „Ma ei tea millest see tuleb, aga ma ei või näha, et sa temaga tantsid!“ Poiss pööris selja: oli nii raske ja vaevaline rääkida.

— „Ma ei mõista sind, Nils.“

— „Ma ei mõista end isegi. See on nii rumal minust. Jumalaga, Margit, ma lähen parem.“

Ta astus paar sammu. Nüüd hüüdis tüdruk talle järgi: „See on päris vale, mis sa nägid, Nils!“

Poiss seisatas jälle.

„Aga see pole vale, et oled juba täiskasvand tüdruk.“

Ta ei ütelnud seda, mis oodeti. See-pärast jäi Margit vai.

Korraga nägid nad teise puu varjus hõõguvat piipu: see oli vanaisa, kes aiast tuli.

„Siin sa oled!“ — „Olen.“ „Kellega sa sää! kõneled?“ „Nilsiga.“ — „Kellega, küsin ma?“ „Nilsiga Pladsenist.“

— „Või selle vabadikupoisiga Pladsenist. Kohe käi tuppa!“

Kui Nils järgmisel hommikul silmad avas, oli ta kaua ning kosutavalt magand ja kauni uninäo näind. Margit nagu oleks leband ülal mäel ja loopind Nilsile puulehti. Nils oli need lehed püüdnud kinni ja pillund Margitile tagasi. Tuhandevärvilistena liblikatena olid lehed lendlend, liuglend. Päike oli heledasti paistnud, mägi oli aina kiirgand jalalt harjani. . .

Kui poiss ärkas, otsis ta seda, millest oli näinud und — ja sää! meelestuski talle eilne õhtu ning eilne südamevalu tuikas taas rinnas. „Südamevalust ei saa ma küll eal enam lahti,“ mõtles ta ja tundis enese nii lohutamatu, nagu oleks kogu ta tulevik lootusetu.

„Küll magasid aga kaua,“ sõnas ema, kes istus voodiveerel ja ketras. „Karga nüüd kähku välja! Isa on juba metsas ja raiub puid.“

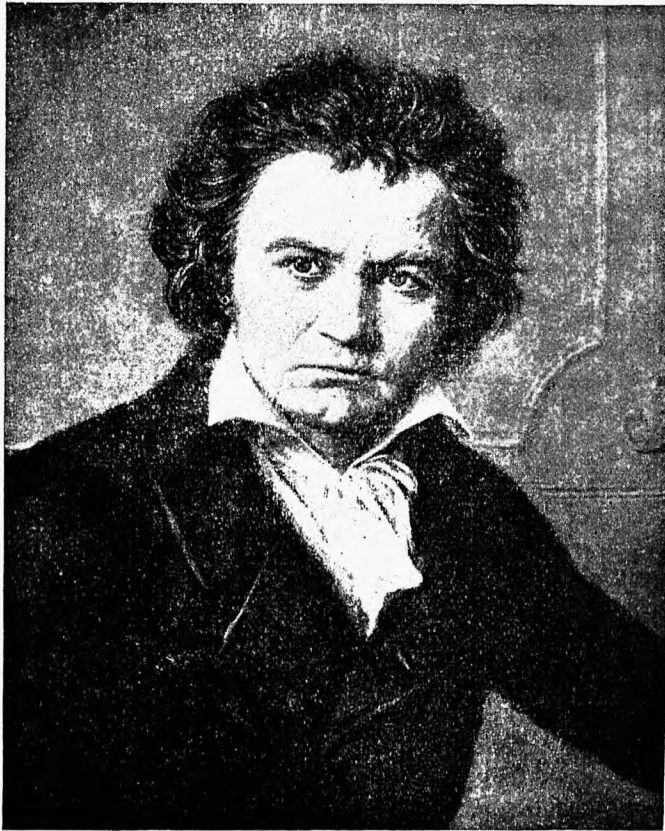
Emä hää! oli herk ja rõõmus. See kostis julgustavalt poisi kõrva. Aga emä vist tuletas meele oma tantsuaastaid, ta trallitas ketrades tasakesi enese ette, kuna poeg riietus ja einestas. Siis võttis ta kirve õlale ja läks.

Suured märjad lumeräitsakad langesid pikkamisi. Nils ronis vaevaliselt kelguteed üles. Ei kunagi varem, ei talvel ega suvel olnud ta siia mäele tõusetund teisiti kui jooksujalu, rõõmumeeli. Nüüd see oli surnud tee tema jaoks; ta libastas ühtesoodu ja kukkus märga lumme, ta põlved olid kanged, võib olla tantsust, võib olla trotsist. Ta tundis selgesti: seks aastaks olid kelgusõidud mööda ja seega mööda igaveseks. Ta ei igatsend enam midagi, ei kodumaist ega võõrast, ei lusti ega tööd. Tal oli üksainus soov veel, see tuksus ja peksis ta rahutus rinnas ja enne veel, kui ta isa kirve hoope kuulis, mis see löi nõtkuvaissse kaskedesse, võttis soov kindla kuju: lihavõtte pühiks leeritetud saada ja näidata seejuures parimaid teadmisi. Järgneb.

Arvan, et, k u s m i n g i s u g u s t i l u t u n n e t o l e m a s ,
sää! seda ilutunnet siis ka kuidagi e l a t a k s e :
mõeldakse mõttes, avaldefakse sõnas ja teos. Ei
saagi teisiti!

Anna Haava.
(Ühest kirjast.)

Ludwig van Beethoven

ILU ARGIELUS.

Silmade ette kerkib Lermontovi nägemus: Kesköisel taeval lendab ingel, kandes kätel inimhinge ja lauldes laulu imelist, tasast, laulu suurest Jumalast. Kuu, tähed ja pilved jäävad kuulatama. Ikka madalamale laskub ingel. Ta viib noore hinge alla maailma.

Aga kaugena kajana jääb helisema inimlapse hinge taevalik laul. Ta otsib, ta tuskleb kaua maailmas, süda täis sõnuletamatut igatsust: ei taba maistes lauludes neid helisid, mis talle kangastuvad. (Vt. luuletust „Ingel“).

Imelist igatsust kanname põues, eriti võimsat nooruse aastail. Aime midagi täiuslikku — tõde, ilu, hädust. . .

Üks ihaldetavamaist eluväärtusist on ilu. Igatsus ilu järgi väljendub me tungis saada õnnelikeks: januneme kauneid elamusid, ihaldame kehastada ja teostada ilu.

Elu mitmekesisuses on palju teid, mida mööda püüavad pääseda sihile ilu taotlevad inimlapsed. Siin pole lihtne koosi leida. Pole kerge eraldada näilisi väärtusi tõelistest.

Elu on läbipõimund tuhandete tühisustega; ta pillub meile hulgana kiirgavaid klaasitükke, mis ekslikult arvatakse olevat kalliskivid. Ebaehtsad väärtused ümbritsevad meid igalpool, pakuvad meile igal sammul oma odavat silmalõbu.

Ilu ise on tagasihoidlik. Tema ootab, et läheneksime talle lahtiste silmade, lahtiste kõrvade, lahtiste meelte ning lahtise südamega. Ootab kuni vaikib meis turulärm, et sosistada siis me kõrvu oma saladusi, et poetada siis me hinge tõelisi ning püsivaid eluväärtusi.

Kui õpime tabama ilu, kui avanevad me silmad ja kõrvad, siis märkame, et ilu on elus palju, on igalpool, on õnnes ja valus, et temast jätkub iga me elutunni helgiks.

Loodus on meile tühjendamatuks ilulätteks, sügavamate ilutundeliste elamuste

allikaks. Lõpmatus varjundeis üllatab meid tema iluküllus. Ka varisevad kokku tema tumma suuruse ees me elu ülespuhutud tühisused ning me leiame siin kergemini endi tõelise olemuse.

Kunst — muusika, kirjandus, maalid, raidkujud — on sügavamate, võimsamate inimhingede looming. See võib meile tummaks jääda, võib ütelda meile vähe, võib aga ka haarata kogu me olemuse. Igaühele meist kõneleb ta ise-keelt. See oleneb sellest, missugustena ise kunstile läheneme. Mida lahtisem me hing, mida rikkam, seda rohkem usaldab kunst meile. Ja kui ta meile veel palju ei ütle, siis ärgem järeldagem sellest, et tal ei ole meile midagi ütelda, vaid õppigem tajuma ilu, rikastugem sisemiselt, katsugem samm-sammult tungida kunsti riiki.

Ehk oled isegi oma unistusi ihaldand saada kunstnikuks. Oled aimand õnne, mis peitub kunstilises loomingus, võimes anda kaju sellele, mis liigub hinges, jäädvustada õilsed tunded, kaunid nägemused, suured mõtted sõnas, helis, värvis, marmorkivis. Kuid oled ehk ju tunnetand kibedusega, et ainult vähesed on valitud ja sina ei kuulu mitte nende hulka.

Kas on sel puhul su pähe valgaltand mõte, et sa siiski võid olla kunstnik, et siiski on olemas meedium, milles võid avaldada oma sisemise elamuse, millest võid luua kunstiteose. See on su elu. Su elu mitte üksnes selle ülevamail haripunktel, vaid ka selle argipäevsemais avaldusis.

Esteetiliselt mõtleva inimese püüd ongi luua kunstiteos oma elust ning manada esile igas tunnis peituvad varad.

Kui kunstnik loob oma teost, siis on tal midagi, mis pakitseb hinges, mis otsib eneselle väljendust.

Ja kui me elu tahab sarnaneda kunstiteoselle, siis peab ka meil olema midagi väljendada, peab olema oma ilm, oma iseloom, oma isikus. Muidu jäävad me eluavaldused keskpäraseiks, tavalisiks. Jääme vaid kahvatuiks järeldamajaks. Kohutavalt suur on inimeste arv, kes keerlevad elu karnevalil võõrais hilpes, võõrais mas-

kes ega mäletagi enam viimaks, kes nad olid.

Kujuneda iluvaimust läbitungitud isiksuseks on suur ülesanne, mis ei teostu ühe või kahe päeva jooksul. Kuid see on ühtlasi ülesanne, mis väärib olla me huvide keskuses, mildest oleneb me tõeline olemine või mitteolemine.

Käsikäes me isiksuse väljakujunemisega muutuvad harmoonilisemaks, ilusamaks ka me elu välised avaldusvormid. Mis meis liigub, mis oleme, see peegeldub ju paratamatult me näojoonis, me sõnus ja olekus, me välimuses ja ümbruses.

Oleme igäüks kohtand inimesi, kes olid inetud, kuid ometi ilusad. Nende siseimine ilu hingestas nende välise kuju, jättes varju kehalikud puudused. Samuti tunneme ilusaid inimesi, kes on ometi inetud, sest nende kaunil näol peegeldub tühjus või nende madalad aistingud. Mõnigi tursund näoga joomar oli kord nägus noormees ja mõnigi inetu tige vanaeit oli kord kena neiu. Aastad ei riisund neilt ilu. Seda tegid nende sisemised elamused, nende sisemine „mina“.

Me siseilm on seega keskseks teguriks. Kui me areng liigub sihis teostada elus see ilu ülimäär, mis on teostetav meie kaudu, siis tungib ilu me näojoonisse ja me ellu, me argielu pisimaissegi toiminguisse, me suhetesse kaasinimestega, me kõnelusse, me riietesse, me kambrisse. Kui palju päikest kiirgub seeläbi me halli argiellu, misse enestesse, meie kaudu kaasinimestesse!

Igapäevses elus, inimeste suhetes ja kõnedes tuleb imetihti nähtavale takti puudus, sallimatus, lugupidamatus kaasinimeste vastu, millega osutetakse enese madalat arenemisastet. Ei püüta mõista kaasinimest ega arvestada temaga, püütakse vaid ennast maksuma panna, mõju avaldada, ei valita sõnu, unustetakse kuldne vaikimine. Igäüks püüab mängida esimest viiulit või vähemalt trummi.

Esteetiliselt mõtlev inimene tahab olla musikaalne suures Elu orkestris. Ta püüab mängida puhtalt ja kaunilt oma riista, arvestades kogu aeg teiste mängijatega.

Terves kehas terve vaim. See on meie aja ja õnneks ka meie noorsoo tunnustatud juhtlause.

Ütelgem see juhtlause pisut teisiti: terves ning kaunis ja puhtas kehas terve ning kaunis ja puhas hing!

Näib, et meil hinnatakse liig vähe keha puhtust. Meil kulutatakse küll juba kenakesed summad kehakultuuri arendamiseks, kuid vannituba on alles harvade toreduseks, ajakohased, igäühele kättesaadavad saunad ja ujumisbassäänid puuduvad alles. Ei tundu veel terav tarvidus nende järgi.

Keha puhtus saagu me igapäevseks möödapääsematuks tarviduseks. Meiegi algeliselt lihtsais oludes (olud muutuvad, kui muutume ise!) teostagem seda võimaluse piires Sarnanagem antiiksele noormehele, kes marmorsileda kehaga puhtana ja uhkena lahkus termidest ja mitte räbaldund haisevalle hulkurille, kes praegu samade termide varemeis leiab ulualust.

Oleksin rikas, siis oskaksin kaunisti riietuda. Ja oskaksin luua eneselle kauni kodu. Nõnda mõtleme tihti. Sest paljud meist takistab oma maitse teostamisel rahapuudus. Ja ometi pole rikkusest küllalt selleks, et riietuda mitserikkalt ja luua harmoonilist ilu oma eluruumes. Miks avaldab muidu mõni tõusiku proua kallihinnalises ülikonnas äärmiselt maitsevaest mõju ja miks on õudne tema kodus, kuhu kuhjatud kalleid esemeid palju? Ja miks saavutab mõni inimene piiratud abinõudega elegantsi oma välimuses, ilu ja mõnu oma kodus?

Seepärast, et riided, millega end katame ja esemed, millega end ümbritseme, peavad olema kooskõlas me enestega, et peame mõistma valida just seda, mis meile vastab, ja seda, mis on ehtis. Ilus ülikond on tingitud kandja omapärasest isikust, on temaga nagu ühte suland.

Valetoonid ei sobi iluga. Paabulinna suled ei sobi lihtsa linnule. Kui püüame jääda truuks enestele ka oma välimuses ja oleme teadlikud sellest, et ilu peab ikka langeb ühte otstarbekohasusega, siis ei kao meie pääd ka moevooludes.

Enesest mõistetavalt ei kannata esteetiline närviga inimene, et tema ülikonnal

ilutsevad plekid, et ta riided on kortsund ja tolmused, et mustus ja korralagedus valitsevad ta elutoas. On riided plekkund, harjamata, püksid pressimata, jalanõud porised, puudub nõõp, narmendab varrukassu, paistab must pesu kleidi väljalõikest; vedelevad asjad toas läbisegamini, katab tolmukord kõiki esemeid, — siis on tegu lohakusega (vesi, seep, pressraud, hari, nõel, niit on kättesaadavad igäühele). Sarnase lohaka isiku sisemise puhtuse ja ilu suhtes tekib igäühel põhjendatud kahtlus . .

Lõpuks üks pisikene vihje:

Kui tahame teostada ilu omas elus, elu pisemaiski avaldusis, siis peame selleks

võtma aega. Meil peab olema aega hoolitseda oma keha tervise, ilu ning puhtuse eest, peab olema aega mõelda lõpuni oma mõtteid ja aega neid väljendada, meil peab olema aega otsida kokkupuudet looduse ja kunstiga, peab olema aega aukartuses peatada ilu ees, peab olema aega lugeda hääd raamatut kas või mitu ja mitu korda. Aga me kõik ruttame, kihutame. Meie aeg ajab võidu oma lemmikuga — masinaga. Kuid kas elame selleks, et töötada ja õppida või töötame ja õpime selleks, et elada?

Ilutunde põhiheli on harmoniit — kooskõla. Ja kooskõla on elu alusmüür.

A. Läte.

Tartus, 19. IX. 1925.

ARE.

LUDWIG VAN BEETHOVEN.

„Õõ näib vajuvat sügavamast sügavamale, kuid seesmuses valgustab hele valgus.“
(Kurdil Beethoveni kohta).

„O, jumalus, sa näed kõrgelt mu mõtteid. Sul on teada, et olen täis armastust inimestesse ja tungi häädusse.“

Beethoven Heiligenstadti testamendis.
6. okt. 1802.

„Muusika on võimas abinõu inimest liigutavate ja ümbruses vastukõla otsivate tunnete esilekutsutud meeleolu väljendamiseks; ta helikiired ühendavad, kuuljate südameis peegeldudes, nende hingelised liikumised, juhivad nende fantaasia lendu, pea soojendavad, pea jahutavad neid, värvivad nende unistusi kord selgete või heledate, kord kahvatute või tumedate värvidega.“ (Korganov). Omapäraseim, raskeimalt mõistetav kunst on muusika. Omapäraseimad on loovate muusikute isiksusedki. Vaatame suurima helikunstniku elulugu.

Beethoven sündis 16. dets. 1770 Bonnis Reini ääres. Ta isa oli tenorilaulja kohaliku kuurvürsti teenistuses. Ludwigi suure ande tunnetand, hakkas isa talle varakult klaveri- ja viiulimängu õpetama, mõteldes nimelt majanduslikke kasusid, mida „imelapse“ kontserdid võiks tuua. Kavatsed kontsertreisid jäid ära, kuid Ludwig sai hääd muusikalise hariduse. Noort Beet-

hovenit õpetasid veel andekas Pfeiffer, õueorganistid van Eden ja Neefe. Viimaselt omandas ta enam, kui kellelki muult oma õpetajalt. Kolmeteistkümne aastasel tunneb Ludwig klaveri- ja orelimängu väga põhjalikult ja saab palgaliseks õueorganisti abiliseks. Tööd on tal nüüd palju: amet, tundide andmine, koduse elu ja joodiku isa eest hoolitsemine. Ta südamesooviks on: pääseda Viini, tolle aja muusikaelu keskusse, edesi õppima. Krahv Waldsteini toetusel õnnestubki 1792 aastal igatsuse teostamine. Beethoven asub Viini ning jääb siia kuni elu otsani. Siin õpib ta Haydni, Schenki, Albrechtsbergeri ja Salieri juures, enam aga õpetab end ise, — siin loob ta oma suured teosed, — siin elab ta oma üllirasket elu. Koormav on võitlus leiva pärast, milleks niisugusel suurel väimul eeldusi vähim; tuleb kannatada keha- kui hingehädu, haigusi. Beethovenil ei õnnestu asutada oma kodu. Ta hoolitseb oma vendade eest, toetab neid igapäidi, saab aga enamasti ülekohut tänuks. Surnud venna poega Karli kasvatatakse ta suurima ohvrimeelega, loodab sellest kõige paremat — kõik lootused tühi-nevad, vennapoeg ei kõlba kuhugi, teeb

eneseapmiskatse. Kuulmine halvneb Beethovenil järkjärgult, ta jääb päris kurdiks. Suurim helilooja ei kuule!

Palju on ta kannatand, palju talle osaks saand peetumusi, vähe rõõmu. Eluraskused ometi ei suutnud murda ta vabadustungi, töötahet, ta püüet saada kõlbliseks inimeseks. Ta võitis ning teostas oma suure ülesande, olgu et pidi tooma suuri ohvreid. Ta suri 26. märtsil 1827 kaua kestnud veetõppe.

Beethoven on suurim helilooja. Ta pealaks on instrumentaalmuusika, laulu jaoks on ta komponeerind vähem ning vähem õnnestunud. Ta teoseist nimetame enne muud 9 sinfoniat: nr. 1, c-dur, veel teatava määrani ühe kuulsaima eelkäija, Mozarti, mõjualune, nr. 2, d-dur, juba stiililt iseseisev, nr. 3, es-dur, „kangelase sinfonia“, alguses Napoleonile pühendatud (kuid Napoleoni keisriks hakkamise teate saanud, rebis vabariiklane Beethoven pühenduskirja katki), nr. 4, b-dur, elav-õrn, nr. 5, c-mol, omapäraseim, „valdav helipilt inimhinge ärkamisest, lootusist, võitlusest, tühjendamisest ja selgusega täitumisest — paljude arvates suurima väärtusega teos kogu sinfoniakirjanduses“, nr. 6, f-dur, „Karjase sinfonia“, värske, värvis ja rõõmus looduspilt, nr. 7, a-dur, sisaldab puhast, hella ja õrna naeratusel valgustatud elurõõmu, nr. 8, f-dur, on „päiksepaisteline väikepilt“, nr. 9, d-mol, uusi kaugusi näitav, viimseid piire otsiv hiigla-

toes, suurvaimu täiuslikum avaldus. See lõpeb koorilauluga (Schilleri „Hümn rõõmule“ — õigemini „vabadusele“), „tundub suure prantsuse revolutsiooni järelkajana“.

Teiseks nimetame Beethoveni klaverisonaate (arvult 32) ja vibupillide kvartette (16), sest „need on instrumentaalmuusikas tipuks kõigele seniselle ning põhjaks kõigele edespidiselle.“ Suured meisterteosed on ka ta ainuke ooper „Fidelio“, pidulik messe „Missa Solennis“, viuli- ja klaverikontserdid, triod ja uvertüürid; kõigil muilgi instrumentaalmuusika aladel on ta loond kustumatuid kunstteoseid.

Beethoven on esimene, kel muusikas subjektiivne ülimaks põhimõtteks. Ta lalab oma elamusist, oma tundeist, oma püüdeist, lalab vabana, ürgjõuliselt-tormiliselt, suurtõsiselt-puhtalt, sügavalt-liigutavalt. Ta on uuendaja, mitte seepärast aga vormi lõhkuja. Suurimaid, viimsemaid inimliku ja jumaliku probleeme lahendab ta oma eelkäijailt pärandetud vormides. Hing ja kuju, sisu ja vorm sobivad tal paremini, kui kellelgi muul. Midagi pole paljaks kohatäiteks. Alles Beethoveni kuulnud võib tunda, mida suudab anda muusika, tunda ta sõnulsetamatut, kõrgemaid kõrgusi taotlevat suurust. Süvenegem siis muusikasse, süvenegem eriti Beethovenisse, mängigem, laulgem, kuulgem, uurigem ta teoseid. Muusika annab jõudu, jõudu, mida tingimata vajame võitluses ideaalide eest!

KUNST, ESTEETIKA JA KARSKUS.

I.

Esteedid ja kõlblusõpetajad on palju vaieldud selle üle, kumb on kunstilises toodangus tähtsam, kas kõlblus või ilu. Teisiti öeldes: kas õigustab kunstteose olemasolu ainult ta ilu, või peab ta ilu kõrval ka rahuldama kõlbuse nõudeid, või on kõik ilus iseenesest moraalne, või võidakse ainult moraalsel pidada täiesti ilusaks.

On juhtumusi, mil sarnane vaidlus on vältimatu, kuid enamasti on see tarbetu ega või kõne alla tullagi. Üldse on ilu ja kõlblus ühetaolised mõisted, s. o. mis ilus, on ka moraalne. Harva on nad vastolus ja pea mitte kunagi üksteisele täiesti vastukäivad.

Kui kunst taotleb ilu, ilu ja moraal aga on ligidases ühenduses, siis võime ütelda, et kunst ja moraal on üleniligidases ühenduses. Kunstteos, mõjude enese nautija ilutundele, äratav temas ebaisekaid tundeid, mis mõjuvad kõlbliselt puhastavalt. Nii edendab kunst rahva kõlbuse kasvamist. Kuid teiselt poolt, kunst ise eeldab kõlbust. Tõsine kunst võib ainult moraalsel pinnal areneda. Nagu mudas ja pimeduses signinevad ainult mutid, mardikad ja taudid, nii areneb ebamoraalses ühiskunnas ainult sopakunst. Tõsine kunst edeneb ainult karsketes ja puhastes oludes, nagu ilus lill ainult valges ja puhtas õhus kasvada võib. Ruskin, Inglis-

Raffael.

Muutmine.

Raffael.

Sixtini madonna.

maa suur elu-uendaja ilu alal, ütleb öieti: „Ei saa maalida või laulda, et selle kaudu saada häaks inimeseks. Pead juba olema häa, enne kui saad maalida või laulda.“

Karskus on kõlbus. Sama tähendus, mis on kunsti kohta kõlbusel, on kunsti kohta ka karskusel. Karskus loob paremad eeldused kunstile. Karskel rahval on kõigeiks ilusaks tervem ja herksam maitse kui ebakarskel. Karske ja terve eluviisi abil võib taidur oma vaimujõu ja kunstiaande kauaks noore ja paenduva hoida, isegi arendada neid omi võimeid, nagu keha jõudu võib arendada harjutuse teel. Ja samuti, nagu tõsine kunst teenib kõlbust, teenib ta ka karskust. Ta peenendab ja suursugustab maitset ja naudinguid ning aitab võõrutada inimesi sarnastest jämedaist naudingust, nagu joomakomme. Üleni võime pidada hääd kunsti karskuse liitlaseks ja edendajaks.

Viljo Hytönen.

II.

Küsite minult: kas alkohol hõlbustab kunstilist loomingu? Sama hästi võiksite küsida: kas seda hõlbustab üldse mõtlemisjõu nõrkemine?

Ma ei usu iial, et ükski kirjanik, maalija või heli-

looja alkoholi otsekoheste mõju all midagi väärtuslikku oleks loond. Ma pole seda kunagi näind ega tea ka ühtki tõendust, mida võiksin lõpulikult uskuda.

On tõsi, alkohol äratav mõnes isikus mõttekujutust, leidlikkust ja vaimurikkust. Kuid see on alles esimene aste loominguks, kõlbuline vaevalt lähtekohaks. Looming ise aga nõuab loogiliselt jätkuvat, süvenevat ja keskenduvat mõttepingutust. Kuid just selle teeb alkohol võimatuks. Ei tule lendlevaid mõttesädemeid pidada veel püsivaks leegiks.

On samuti tõsi, et esteetiliselt loovate isikute hulgas leidub harilikust normist üleulatav protsent alkoholi tarvitajaid. Sel nähtusel on põhjused, mis vabandavad, kuid ei õigusta. Tugev karakter kuulub harva loovale isikule, pigemini on ta mõnel alal tahtenõrk ja püsimat. Lisaks, oma närvekurnava kutse tõttu otsib ta alkoholist just ajutist unustust ja puhkust, otsib mõt-

tepinge loidumist. Kõne pole siin siis mitte loomiskõrgustikest, vaid just orgudest selle vaheajal.

Ning lõppeks on seegi tõsi, et isegi alkoholikud on loond suureväärtuslikke kunstteoseid. Kuid nad on loond neid, hoolimata sellest, et olid alkoholikud, on loond selle kiustegi. See aga ei kõnele midagi alkoholi kasuks, vaid sunnib ainult kahetsedes mõtlema: mis oleksid nad veel korda võind saata ilma oma õnnetu kiireta!

Friedebert Tuglas.

(Noorsoo Karskusliidu tsitaatide kogust „Aegade hääl“.)

III.

Kirjandus ja karskus ei ole südame sõbrad. Kirjanduslik loomingu eeldab inspiratsiooni, — vaimustust, joobumust. Loominguline joobumus ja alkoholi rüüpamine käivad sagedasti käsikäes. Alkohol kihutab ajusid, erutab mõttekujutlust, tulistab tundmusi. Paljude kirjanikkude jänu on sellepärast suuremgi kui tavalistel surelikel.

Kui ei oleks pohmelust, kui ei oleks vägijookide laastavat tagatippu, tõmbaks nii mõnigi kirjanik vaevalt ühtegi karsket hingetõmbust.

Kui ei oleks pohmelust, kui ei oleks vägijookide laastavat tagatippu, tõmbaks nii mõnigi kirjanik vaevalt ühtegi karsket hingetõmbust.

Agaga ka kirjanikkude alkoholi maitse vaheldub isikute ja nende ühiskundliku seisukorra järel. Teiste suulaele maitseb ainult päiksepaisteliste kobarate käärinud mahl. Kolmandate orgaanilisele keemiale ei lisa tulileeme rüüpamine üldse mingit jõuhetke — ainult halvab, ainult mürgitab.

Agaga ka ei tunne ka ühtegi joodik-kirjanikku, kes purjuspäaga oleks võinud midagi suurt sõnastada. Kõik, mis nad väärtuslikku ja püsivat on loond, on tehtud joomingute vahel. Ühegi kirjaniku isiklikuks ideaaliks ei ole meelega mõistuse ärarajoomine, ninali porri kukkumine. Kõikide terveks loomusunniks on keha ja vaimu tasakaalu alalhoidmine ka huugava päaga ja kord pahemat, kord paremat kätt põikavate jalgadega.

Kõik kirjanikud on nõnda vähemalt kaudselt karsklased.

Gustav Suits.

(Noorsoo Karskusliidu tsitaatide kogust „Aegade hääl“.)

IV.

Lugematuid võimalusi seatud üles elu ülimalle sihile, õnnele jõudmiseks, — teame ainult ühte, mis valguselle viies võib võimaldada võrratut õnne — see ainus on hing.

Kümneid heitlikke elumõtteid on ülistatud alates ürgajast, ent on ainus ja igavene elu mõte, mis kunagi ei kao, iialgi ei hävine — see üks on ilu. Kaugel on ühiskunna enamus sellest ülimast elumõttest. Ei tunta ilu võrratut tähtsust, ei suudeta aru saada hingeliste võimete abil loodavast ülimast õnnest. Selles peitubki suurel määral ühiskunna ja indiviidi kurbloolus, elu valuliselt varitsev oht. Siit võrsuvadki elu tühjuse tunnid ja sihita teed, viivad isiku ja ühiskunna mõttetusse pimedusse, sisendavad murdvaid muresid ja painajalikku pessimismi, mis meie päevil tungib juba noorte hinge, hävitades aateid ja teguvõimsust, külvates vanadust ja valulist võimetust.

On tahtmine hüüda igale inimesele: hoidke hing ja esteetika hävinemise eest! Kaitske iga ilu, kui kestvamat elumõtet!

Hingeliste võimete ja ilu hävitamiseks ning elulise õnne heidutamiseks on väge-

vaid väliseid võime, nende hulgas ka alkohol ja iga teinegi madal kiring, suurim surmaja.

Iga elulise õnne olemasolu on suuremal määral kui seda meie päevil suudetakse uskuda — karskusest. Ei või ealgi eeldada kehalise ilu õitsvust ja õrna süütust madalate kiringede orjade ja joodikute juures, kuna ka parajuslane peab paratamatult palju kaotama elu ilust. Alkohol ja madalad kired hävitavad kehalise ja vaimlise tervise, jõu ja ilu ning mõjuvad, kuigi kaudselt, iga kaine isiku ilutundes.

Joodik, olles enda vaimustuse kõrgemal astmel, sarnastub ürgaegseis elutingimuses asetsevaile loomile, hävitades iga ilu enda ümbruses, olles süütule ja karskele looduselle suureks vastandiks, tekitades võigast vastikust, haavates igat hinge, milles vähegi õrnust ja ilutunnet.

Austan karskust kui suurimat aadet, üht väheseist ideaalest, mis reaalsuse rõhuvate kiringede keerustikus kestva ilulise liikumisenä seisab ja tulevikuski seisma jääb, mille püüd aidata isikut kui ka ühiskunda püüdmises elu ülisma usu, ilu, poole.

Alleks Antson.

Raffael.

Madonna della Sedia.

NOORED JA SUURED.

noorte teid juhivad tihti nimetumad igatsused. Need tõmbavad meid ära sõprade sõõrist; poetuvad peost kaaslaste kuumad käed, pudenevad pilgust noorte silmade

vilkad vaated, katkestuvad kõrvus punaste suude kigatsuste ja kõnede kõla.

Tihti tuskleme tarkade õpetajate õppetubades. Tunneme tungi tunnetada teisiti, tunnetada tugimata tavalise keelu ja käsu kadakasele kepile. Tahame kogeda maailma ise. Tahame luua omi suhete sillerdava silla elule ja inimesile ise. Sest meid noori juhivad sageli imelised igatsused. Siis läheme üksindasi radu, vahel risti ja rästi, mitte nii, nagu kästi ning tuleme elavate juurest ära nende surnute juure, kelle pärisosaks saand igavene elu. Kummund nende suurte igisügava olemuse allikate üle, näeme nagu hapras hõbepeeglis olnud ja oleva seotuse, enese ja nende verisuguluse, mis peitub igatsuste üheduses, karge kannatuse ja hepiku õnne samasuses.

Neil hardushetkil kasvame, karastume, tugevneme. Ja kui taas tuleme sõprade seltsi, ealiste hulka, siirdume imimeste keskele, siis lähavad nemad muile nägematuina me ees tulekandjaina, lipuhoidjaina, me juhtena, me liitlasina. Sest nemadki olid kohustatud, nagu oleme, ja nemadki pidid tegutsema, nagu peame tegutsema meiega, — igaüks jõu kohaselt, igaüks ideekohaselt, igaüks uue tuleviku tundmata palge ees ülimalt igatseva hingega!

Noorte imetus ja austus vaimukangelasile ulatab üle aja, ruumi ja rahvuse kitsaste piiride. Mida armastame, selle omame, mida mõistame, sellest saame osa. Kanname „Elu tuld“ eneste rinnus; mõtleme „Maailma lõpu“ salapärasusi omis mõtteis, ihkame „Jumala saare“ suurt rahu eneste südamega ja „Saatus“ veeretab oma kuldset ratas eluteel meiega ees. See on meie

kurbade tundide enesemeeliskelu, mis avaldub Juhan Liivi vaiksete vaatluste leinakingul lauldud lihtsais laules, see on meie noor kannatamatus, mis hüüab „Varju“ Viluga: „Kui seda metsa ees ei oleks!“

Oleme omil õnnekamail tundel näind kodumaa maastikku sama värviküllasena ja meeolurikkana, nagu see esineb Mägi maales — rohelised puude puhmastikud, sinised vaagenjärved, silmapiiril sini-roosa pilvepalistuse all ultramariinsete mäeküngaste ahelik . . .

Aga neid on ka võorakõlalisi nimesid, mis tähtkujudena särelevad me rahulikke ööde ja päikesena me järeloomtlikke päevade taevas. Maname aegade udu esile õpetajaid ja istume nende jalge ees; küllastume vaimuviljast, mis kuldseina teradena valmind nende päis, õnnestume ilust, millele nemad andsid aegu kestva kaju. Nende hulgas on Dante Alighieri, kes meid kättpidi võtab ja viib läbi inimhinge valu ning õnne põrgu, puhastustule ja taeva. Nende hulgas on ka Raffael Santi, kes meid kutsub püdade legende kaunistelle algkujudelle külla.

Dante Alighieri (1265—1321) on keskaja laulik, kümne vaikiva kristliku aastasaja hää ja sõnastaja.

Ta oli noor ja tahtis omandada kõik teadmised ja tarkuse; ta oli noor ja ihales kaunist Beatricet, keda oli näind — väikest tüdrukut kirsipunases kuues ja hiljem kohtand Florentsi tänavail neitsikute seltsis, seljas lumivalge rüüd, juuksed põimitud kuldseesse võrku, peos lillevars — ning keda ta pelgas tervitadagi. Aga ta kirjutas Vita Nova — Uue Elu — ja põlistas oma suure elamuse kiidulaulus, esimeses omasarnases, millel kindel läbimõeldud vorm ja mis kantud usulisest värinast.

Ta oli maapagulane, vaene, kodutu mees, kes ei teadnud, millest ta pidi elama. Ta oli löödud armastusega teose vastu, mille ainega heideldes ta oli kõhn ja kurnatud kümneks aastaks. Aga ta ei loobund enne, kui oli sõnastand kõik enese ja oma aja hingepiina, kahtlused, maailmavaate, usu, veendumused ja lootused.

Nii löi ta „Jumaliku Komeedia“. Siis suri ta. Ja elab ometigi.

Noorte suurte sõprade hulgas on ka Raffael Santi, (1483 — 1520) igavene noorur, Itaalia renessaansi iluideaali kehastaja. Elujõu ülimäära ja ilu küllust näitab ta rikkalik looming ning on seepärast nii lootusiäratav, nii täitumisi töotav, nii elluuskuv ja ligidane me hingede.

Äga ülim asi on v a i m u v a b a d u s. Olen tahtnud vaid väljendada oma veendumuse, et noored ja suured on sõprusuhtes, liitlasvahekorras.

Leidku igäiks noortest omale ise parajad kaaslased suurte leerist! Ja kel vaba tegujõu ülejääki on, kirjutagu „Kevadikule“, keda ta imetleb, keda ta austab ja miks? Keskusteleksime!

HANS MÄNNIK.

LOODUSE ILU.

Autori kirjaviisi muutmata.

Kas ei ole küllalt selge ja väljaspool kahtlust, et loodus omas tervikus ja mitmekesistes ühikutes on ilus. Ainult peatu, vaatle ja kuulata tema majasteedi templis.

Looduse mitmekesiste iluvormide kirjeldamiseks on vaja loodusteadlase kunstniku sulge ja pintsli!

Kui mina siin Teile, noored sõbrad, tahan lihtsas keeles ette manada mõnda looduse ilupiltidest, siis ikkagi ainult seda, mida isegi tihti olete näinud ja kuulnud, kuid pealiskaudses ruttamises mitte tähelepannud.

Peatume silmapilgu peegelsileda avara merevälja ees ja silmitseme värvide mängu, mida heidab siia loojenev ja tõusev päike. Kaaluge mõttes elamusi, mida hinge toob lainete keerus mässava sügisese mere rind. Kuulake andumusega seda omapärase taktiga hiiglaorkestri rahutut muusikat . . . Te tunnete endid võlutud, hinges ülendatud ning kõrgete ja puhaste paleuste ringi hiivatud. Kui korduvalt ei ole taidurid, kõiki oma kõrgemaid meistervõimeid pingutades katsunud merd kujutada ta täiuses, kuid kõik need tulemused on ainult osalised, katkendilised. Vaba, õõtsuv ja vaikne taeva ja päikese värvides elav meri jääb tabamatuks, järele tegematuks, jääb kõiki-dele põlvedele ilu ja jõu täiuse pildiks.

Meie kodumaa on veerikas. Vee mitmekesised vormid on võluvad. Võtkem põhjaranniku paeseinalt jugadena alla lasuvad jõed. Neil jugadel on ilu ja jõud kaksikvendina koos. Kõrgelt langev vesi vajub rüsinal valge piimja tilgastikuna alla kuristikku. Päikese kiired kiirgavad veetilkade väikestes kehaes vikerkaare värvi-

des. Langeva vee jõud murrab paeseina, kannab kõrgelt servalt langevad kivimürakad kaugele madalasse sängi. Kõrguse tipul on ilupilt siin kevadel, millal langeva vee kogu ja jõud täiuseni on paisunud. Minge ise neile jõgedele, kus joad, minge Ontikale Valaste suurekraavi suhu, siis mõistate mu sõnu, meeololu — minge kindlasti! Seisatage seal veerand või pool tundi vaadates langevale veele alt üles vastu. Kuulatage siinset muusikat, unustades omavalhelised väikeste mõtete vahetused. Anduge täiesti võrratule naudingule. Tundke siin, et meie kodumaa loodus on ilus!

Vesi on alati rikas iluvormidest. Heidame pilgu talvisele veeväljale, mis päikese pilkused tagasi heidab oma hõbeläikeliselt siledalt pinnalt. Värske lumevaiba ja üksikute räitsakate ilu on põhjamaalaste kauneim vaate- ja vormipilt.

Värvide mitmesugusest kooskõlast on loonud taidurid tunnustatud ilupilte. Kuid värvirikkamateks jäävad looduse enese maastikud ja üksikesindajad. Kõnnime kevadel üle niitude — peatume pilguks pääsusilmade õitseval tihnistikul, vaatame vee veerel lopsakalt arenenud varsakapja kuldkollaseid õisi, suvel tangokollaseid põldmagunaid saarte põldudel. Süveneme oma elamustesse looduses — kas ei ole nende tingijaks puhtakujulised looduse ilu? Värvide ilu helgib igal niidul, iga liblika, linnu ja põrnika kuult.

Kuulatame suvisel hommikul ja päeval ning õhtul nurmel, karjamaal või metsas sealseid helisid. Kas ei kostu siin paremate ja puhtamalt võetud puhkpillide ja viiulite hääled? Mahedad trummid põrisevad ja kostuvad isesugused tilinad.

Kõike seda märkame siis, kui silmapilguks peatama jääme, vaatleme, kuulatame ja näha tahame. Ei ole looduses midagi, mis ilu pitseret ei kannu, mida suur Loodus ei ole armastusega valmis nikerdanud. Siin on kõigile asjadele antud ilus vorm, kaunis värv ning häälitsejaile võluv ja kutsuv heli.

Ilu on meie kodumaa looduse põhijoon. Kodumaa on ilus! Kasvagu Teie silm selle nägijaks ja kõrv selle kuuljaks, arenegu Te hinges võimed ilu leidmiseks ja väljendamiseks sellase ilusa looduse elementide alusel! . .

Tartus, 23. IX. 25.

KÄIA JA NÄHA.

TOILA.

V. M.

Kas tunned maad, mis Peipsi rannalt
käib Läänemere rannale,
Ja Munamäe metsalt, murult
Viib lahke Soome lahele?

Ainult rändurille avanevad loodusilu päikesepaistelised ja värvirikkad pildid, mis kustumatult alles jäävad kujutlusse ning õpetavad ja õigustavad kalliks pidama isamaa ilu, teda hoidma ja armastama, temast laulma.

Meie kodumaa eri-maakohad on oma rahva ja maastiku poolest väga lahku minevad ja huvitavad. Seepärast on ka Lõuna-Eestis, Emajõe vaikseil voogudel ja Otepää romantilises ümbruses koduselle rändurille ihaldetavamaks matkamiseesmärgiks Põhja-Eesti kõrge pankrannik, mis oma ürgiluga alati südant ja silmi vägevasti vangistab. Kõrge paekallas on nagu sein, mis ülalt sakiline, sopiline, hambuline. Kohati tungivad mõned ülemised paekihid vähe ettepoole, kaljuseid räästaluseid tekitades. Järsakranna ja mere vaheline mõnekümne meetri laiune maa-riba on kaetud lehtpuu metsaga ja murumaadega. Kõrge paeseinaalune ise ei ole mitte tasane, vaid täis kivirusu, mida pudenevad kõrged seinad sügavikku paiskavad. Mainitud omadused esinevad kõige suurejoonelisemalt Toila rannas (Jõhvi jaamast 8 km.), kus tihe metsik taimekasv all merirannal ja rusukallakuil eriti ürgilus. Paekalda päälne on rikas männi ja leht-

puu metsade poolest. Otse kalda pervel kasvavad üksikud tammed — hiiglased. Toila lähedal, Ontikal, kerkib paekallas kõige kõrgemalle Soome lahes, 55,5 meetrit. Allapääs mereranda on võimalik vaid selleks ehitatud treppi mööda.

Ülalt on suurepäraline vaade merele. Vagusal, selgel suvisel päeval avanevad aimamatud kaugused. Kuid kenam kõigest on siiski päikese loojaminek kõrgelt. Oru lossi esiselt vaadelduna Selle lossi ehitas vene miljonäär Jelissejev endale suvilaks umbes aastat 25 tagasi. Lumivalge torniga ilustatud itaaliastiilne ehitus, kuulub kaunistate hulka Eestis Lossi ümbritsevad suured triiphooned, talvaiad, lehtmajad, terrassid ja platsid. Säälsamas on kena park, rikas haruldaste puuseltside poolest. Pargist voolab läbi sügavas orus kiirejooksuga Pühajõgi, sünnitades pisut ülalpool, samanimelise kiriku all, karestikke.

Ajaloolistest mälestusmärkest on säilind Pühajõe kõrgel kaldal, vana kivisilla lähedal, Suure Põhjasõja aegse kindlustuste jäänused.

Suvitajate poolest on Toila kaunis rikas. Eriti armastatud on ta, ütlemata kena looduse tõttu, kirjanikest ja kunstnikest. Ja tõesti, alles sarnaseid kodumaa kaunimaid kohti nähes, võime me täie teadmise ja õigustatud vaimustusega laulda „ilus oled, isamaa“!

Võõrsõnade seletus.

Vinjet — väike joonestus.

Fresko — vesivärviga savi- ja lubjaseguga kaetud seinale maalitud pilt.

Renessaanse — uuestsünd, 15/16 sajangu kunstide õitseaeg.

Intensiteet — tugevus.

Pantheism — õpetus, mis terves looduses näeb jumalust.

Religioon — usund.

Amoralism — vastand moraalile, kõlbusele; ebakõlbus.

Kateooriline — ilmtingimatu.

Müüt — (kreekakeelsest mütos — jutustus) jutustus, milles esinevad rahvausu riismed.

Dekadents — langus.

Ekstaas — vaimustus.

KONRAD MÄGI †

1878

1925.

Raske, rahutu ja tööka elu järele, mis Eesti omepärase kunsti arengu seisukohast kahetsevalt varakult katkes, suri Tartus 15. 8. s. a. maalikunstnik Konrad Mägi.

„Loomingu“ septembrikuu number pühendab Mägi isikule ja kunstile neli kirjutust. Järgneva pisiloo kunstniku lapsepõlvest toome mainitud „Loomingu“ numbrist prof. Gustav Suits'i kirjutusest.

Oli kord kuueaastane mõisavalitseja poeg Konrad Mägi. Kutsuti mõisasse linnast maalermeister oma sellidega. Miks mitte maalermeistrigi nime nimetada: Mihkel Martna. Vahtis poisikene mõisa saalis imestlusega lae iluvärvimist. Ei tea mispärast, haaras ka teda vastupanematu soov Martna osavaid pinslitõmbeid jäljendada, — värvida ja vööbata.

Väike Mägi üleväl töötavalt maalermeistrilt pinslit paluma. Astus lõuna vaheajaks maha Martna. Ulatas kangekaelsele

nurujalle ihaldetud pinsli, aga käskis seda mitte sees, vaid väljas tarvitada. Prassib kuueaastane Konrad Mägi nüüd värvi käsitlemise esmakordses ekstaasis: kui tema eest hoiti seini ja kaitseti sambaid, kutsusid teda kivid, pakkusid pinda loodud asjad. Pinseldas mõisavalitseja vallatu poisikene õhinal enese meelehääks. Tuiskas tasuta mööda mõisa õue praktilise maalermeistri ja ta sellide lõbusaks irtituseks.

Juba hallund juukseudemetega paljaspää, kriitiliseks teritund pilguga teiste ja enesegi nägija, eluks ajaks jäänud pinslit ja värvi käsitlevaks kääbuseks, muheles boheemlane Konrad Mägi aastat nelikümmend hiljem seda lugu jutustades: „Tööta, kunstnik, ja ära oota tasu! Maitse oma kasutule kutsele andumise lõbu! Ära hooli ülevast alla vaatava kainuse õpetustest ja naerust! Ära jäta jonn, enne kui oskad pinsliga ümber käia!“

„Kevadik“ soovitab lugeda järgmisi raamatuid:

Maailma-kirjastik.

- Dante Alighieri: Üus elu (Vita Nova) Tõlk. J. Semper. 9 pilti. Hind 125 mk.
 Friedrich Schiller: Wilhelm Tell. Tõlk. J. Kärner. Hind 100 mk.
 Aleksis Kivi: Seitse venda. Tõlk. Fr. Tuglas. 42 pilti. Hind 320 mk.
 Eino Leino: Helkalaulud. Tõlk. A. Anni. Hind 60 mk.
 Zacharias Topelius: Velskeri jutustused. I osa I lugu: Kuninga sõrmus. Tõlk. E. Raudsepp. 13 pilti. Hind 90 mk.

Zacharias Topelius: Velskeri jutustused. I osa II lugu: Mõök ja ader, III lugu: Tuli ja vesi. Tõlk. S. Holberg. 21 pilti. Hind 200 mk.

Eesti autorid.

- Juhan Liiv: Kogutud teosed. Toimetand Fr. Tuglas.
 Fr. Tuglas: Juhan Liiv. Monograafia.
 Anna Haava: Luuletuskogu. (Luuletused I, II, III, Lained, Ristlained, Põhjala lapsed, Meie-päevist). Illustreeritud. Hind 400 mk.
 Aino Kallas: Barbara von Tiesenhäusen. Tõlk. Fr. Tuglas.

Väljaandja: Eesti Noorsoo Karskusliit. Vastutav toimetaja: mag. phil. Alfred Koort.

Tegev toimetus: Eeva Pedriks, E. Kubjas, T. Lange, A. Reisman.

Toimetuse aadr.: Tartu. Postk. 86. Kõnet. Jakobi t. 8, igal kolmap. kl. 12—2. Telef. 404.

„Kevadiku“ toimetus võlgneb tänu: Dante pildi eest, mis võetud teosest „Uus elu“, Eesti Kirjanduse Seltsile; Beethoveni pildi eest Miina Hermani Lauluseltsile.

Anna Haava, A. Läte, Fr. Tuglase, G. Suitsi ja K. Mägi pildid on kirjastusühing „Orviku“ poolt lahkesti tarvitada antud. Need ilmusid A. Raud'i toimetatud õpilaste tähtsamatul „Lemmikus“.

Kirjavastused.

Kõigile noorsoo organisatsioonide tegevusaruannete kirjutajatele! Kuivad ja üksikasjalised ülevaated tunduvad tihtipeale igavana. Ärg

andke niivõrd aruandeid, kui elamus, kujukamaid, mahlakamaid kirjeldusi omast elust ja tööst!

Hela Fajrero, Põltsamaa. Ilmub järgmises numbris.

Stud. med. Viljandiensis. Sellest saadetest ei või midagi avaldada. Kui edespäi kirjutate toitluskarskusest ikka päris proosas, võiksite saata „Kevadikule“ näha! Kas tellimisraamatu saadame?

August Enno, Tartu. „Kevadiku“ toimetusele luges hää meelega Te kirjutusest vaprat noorusmeelsust ja vaimustust välja. Avaldamiseks on kirjutus siiski veel ebaküps. Alles harjutus teeb meistriks. Jõudu!

JULIUS ELANGO.

AEGADE HÄÄL.

VALIMIK MÕTTEID JA LAUSUNGEID ALKOHOLI
JA KARSKUSKÜSIMUSE KOHTA.

Eesti noorsoo karskusliikumise seeria nr. 7. Noorsoo
Karskusliidu kirjastus, Tartus 1925. a.

---

64 lhk. Hind 50 mrk.

See raamat sisaldab kogu rea eesti ja välismaade tuntud tegelaste arvamisi ja mõtteid alkoholismi küsimuse kohta ja on parimaks käsiraamatuks igale noorele kui vanale seisukohavõtmise puhul selles küsimuses.

Kas teate, mis „Kevadik“ tahab?

Suure ja tõsise ülesande teostamise on „Kevadik“ eneselle eesmärgiks pannud. Ta tahab olla teenäitajaks ja sõbraks noortele, kelle ülim püüd on kasvada täisnimesteks, väärilisteks rahvalijgeteks ja maailmakodanikeks. Noortele, kes taotlevad eneste jaoks kolme täiust: tõtt ja õiglust mõistuses, voojust hinges, tervist kehas; rahva jaoks — omapärast kultuuri; kogu maailma jaoks — vabadust, vendlust, inimsust. Seda mööda ei edenda „Kevadik“ mingit kõikaatelisust, mis elureformid ja ristmõistatused, ilmavaateeritlused ja naljatilgad segamini paiskab. Oma alal aga tahab ta täiuslikseks saada.

Kes suupärast vahepala otsib, jäägu „Kevadikust“ eemale. See pole midagi maiasmokkele, vaid on leib neile, kellel nälg on — inimeseks saada.

Noorsoo enesekasvatuse ja elureformi ajakiri **„KEVADIK“**

ilmub Eesti Noorsoo Karskusliidu väljaandel
1924. a. alates 6 korda aastas á 16 lk.

„KEVADIK“ sisaldab kirjutusi järgmistelt aladelt: enesekasvatus, elureform (karskus, kehakultuur, tervishoid), elulookirjeldused, ilukirjandus, noorsookirjanduse ja ajakirjanduse ülevaade, ülevaade noorsoo isetegevusest (õpilasüh., skoutlus jne.) ja juhatused selleks, ühismängud, kodumaa tundma õppimine, keeleosakund jne.

Pääle selle sisaldab iga number rohkesti pilte.

„KEVADIK'U“ artiklite osas esinevad pääasjalikult küpsemad jõud, kuid ka noorsooga ja sel'e org-idega peab toimetus elavat kontakti, paludes neilt kaastööd eestkätt ülevaadete osa jaoks.

„KEVADIK“ maksab aastas 75 mk., poolaastas 40 mk., üksiknumber 15 mk. Kuulut. lhk. 1000 mk. Tellimisi võtavad vastu kõik postkontorid!

Kes „KEVADIK'ULE“ vähemalt 10 aastatellimist muretseb või järjekindlalt igast numbrist 15 eks. levitab, saab 1 eks. igast numbrist maksuta.

Levitajaid ja tellimiste vastuvõtjaid vaja igasse kooli ja külla!

„KEVADIK'U“ TOIMETUS, TARTUS, — POSTKAST NR. 86.

Toimetuse kõnet. Jakobi tän. 8, igal kolmapäeval 12—14.

HIND 15 MRK.